

УДК 329.78(477)«1989/1996»

© Володимир Палагнюк
(Чернівці)**РОЗВИТОК МОЛОДІЖНОГО РУХУ
В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ
НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ**

У статті досліджено зародження та розвиток молодіжного руху в умовах становлення незалежності України. Розглянуто діяльність молодіжних організацій, що функціонували з 1989 р., а також їхню роботу у спілках та союзах. Молодь зуміла своєчасно та відповідно відреагувати на зміну ситуації в країні на початку 90-х рр. ХХ ст., чим зарекомендувала себе самодостатньою суспільно-політичною силою.

Ключові слова: молодіжний рух, молодіжна організація, незалежність України.

В. Палагнюк**Развитие молодежного движения в условиях становления независимости Украины**

В статье автором исследованы зарождение и развитие молодежного движения в условиях становления независимости Украины. Рассмотрена деятельность молодежных организаций, которые функционировали с 1989 г., а также их работа в союзах. Молодежь сумела своевременно и соответственно отреагировать на изменение ситуации в стране в начале 90-х гг. ХХ в., чем зарекомендовала себя самодостаточной общественно-политической силой.

Ключевые слова: молодежное движение, молодежная организация, независимость Украины.

V. Palagniuk**Development of Youth Movement in the Formation of Ukraine's Independence**

In this article the author investigates the origin and development of the youth movement in conditions of independence of Ukraine. The activity of youth organizations that functioned since 1989 and their work in the unions and alliances are examined. Youth was able to respond promptly and in accordance with the changing situation in the country in the early 90s of XX century, and proved itself sufficient social and political force.

Keywords: youth movement, youth organization, independence of Ukraine.

Молодіжний рух є ваговою складовою загальної соціальної ініціативи та громадської активності народу. Він об'єднує молодіжні організації, органи студентського самоврядування та загалом молодь і діє у важливих напрямках, серед яких –

залучення молоді до суспільного життя, її соціалізація у складних соціально-політичних процесах тощо.

Актуальність теми полягає в тому, що суспільно-політична ситуація впродовж періоду становлення незалежності України, в якій почав розвиток вітчизняний молодіжний рух, засвідчила великий потенціал молоді як самодостатньої суспільно-політичної сили. Сучасна молодь, вихована на закладеному фундаменті попередників, також у змозі відстоювати власні інтереси й інтереси народу, проте на сучасному етапі розвитку молодіжного руху необхідно подолати надмірну політизацію та роздробленість.

Питання, що досліджується, є об'єктом аналізу багатьох науковців, серед яких В. Барабаш, Є. Бородин, В. Бурдяк, М. Головатий, В. Головенько, К. Захаренко, А. Зінченко, М. Кербаль, А. Круглашов, В. Кулик, Д. Мельников.

Метою дослідження є визначення та оцінка етапів розвитку молодіжного руху в умовах становлення незалежності України.

Будівництво демократичної держави неможливе без участі усіх верств населення в державному управлінському процесі. Загальна Декларація прав людини, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН, заклала підвалини, які гарантують кожній людині право брати участь безпосередньо / опосередковано в управлінні країною¹. А Конституція України закріпила право кожної дорослої людини на активну позицію щодо процесів, які відбуваються в суспільстві².

Вагомий внесок в український державотворчий процес зробила молодь. Організуючись у різноманітні об'єднання, молоді активісти зуміли сформувати потужну силу, що здатна впливати на важливі проблеми державного рівня. Так, на початку 90-х рр. ХХ ст. молодіжний рух як складова активної частини тогочасного вітчизняного суспільства спромігся гідно проявити себе у загостреній політичній ситуації, результатом якої стало проголошення в 1991 р. Акта про державну незалежність України.

Процес становлення молодіжного руху в Україні відбувався на зламі двох соціально-політичних систем: радянської, яка почала відходити в історію, та демократичної, що зародилася й зміцнювалася. Досвід та здобутки активістів і досі є прикладом практичної могутності молоді у справах національного рівня. У кінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст. молодіжний рух трансформувалася з неформальних груп та об'єднань, які здебільшого діяли в межах своїх інтересів і потреб, у модернові молодіжні організації, що мали програмні наміри і статутні вимоги та налічували в своїх рядах до декількох тисяч активних членів.

Дослідники схильні виділяти три етапи розвитку молодіжного руху в умовах становлення незалежності України. Перший з них охоплює часові рамки 1985-1988 рр. Для нього характерна поява нових нечисельних неформальних груп молодих людей та їх прагнення досягти власних ідеалів через об'єднання зі своїми ровесниками, одnodумцями. Так, молодь реалізувала власні ідеї, задовольняючи немасштабні інтереси, переважно особисті. Подібні формування спостерігалися не лише на теренах України, а й по всіх територіях СРСР. Найпомітнішими представниками описаних груп були панки, рокери, металісти, хіпі тощо. Часом їх діяльність викликала непорозуміння в іншій частині молоді. Але сам факт зародження неформального молодіжного руху був відповіддю державним, партійним структурам, які довгий час не допускали відходу від єдиної, встановленої ними лінії, забороняли створювати нові молодіжні організації, крім підконтрольного їм Ленінського Комуністичної Спілки Молоді. Тож поява самодіяльних груп стала результатом багаторічних утисків, волевиявленням значної частини молоді самовиразитись та реалізуватись³.

Другий етап розвитку українського молодіжного руху охоплює 1989-1991 рр., коли створювалися молодіжні групи і невеликі організації, набували поширення дискусійні гуртки і клуби, що готували тогочасних юнаків та дівчат по-новому усвідомлювати ситуацію в країні, як з неї виходити, як вести себе, аби сприяти переходу суспільства до нового прогресивного етапу соціально-політичного розвитку⁴. Так, у ці роки молодь намагалася досягти своїх інтересів і через активну політичну участь, через протиставлення модернових переконань старим державним та соціальним інститутам, які своєю діяльністю відтерміновували демократизацію, дотримуючись старих догм та орієнтирів, не розуміючи завдань і перспектив українського суспільно-політичного руху.

Третій етап розвитку молодіжного руху розпочався із становленням незалежності України – з 1991 р. і тривав до 1996 р., до прийняття Конституції. Саме тоді Україна здобула незалежність і почала рух до демократії через прийняття відповідного законодавства, зокрема й стосовно молоді. Вагомий внесок у молодіжну політику зробили наступні нормативно-правові акти:

- Закон України «Про об'єднання громадян» (1992 р.)⁵;
- Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» (1992 р.)⁶;
- Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» (1993 р.)⁷;
- Указ Президента України «Про Національну раду з питань молодіжної політики» (1995 р.)⁸ та ін.

Нове законодавство сприяло збільшенню кількості молодіжних об'єднань. Вже до 1996 р. в Україні функціонувало понад 30 всеукраїнських та більше 200 місцевих молодіжних організацій, модернізувалась система державних інститутів, що проводила і координувала державну молодіжну політику⁹.

Одними з найяскравіших представників молодіжного руху від початку становлення були студенти. Саме студентство, будучи освіченим у більшості своїй, найкраще розуміло ситуацію, що склалася в Україні на зламі 80-90-х рр., а також те, що від них такі обставини вимагають. Студенти власними силами робили прорив до демократизації – першими почали створювати молодіжні групи і організації, брати активну участь у соціально-політичному житті. В прагненні студентів, які діяли від рівня академічної групи та вищу до національного рівня, спостерігалася позиція неприйняття та спротиву старим формам управління ВНЗ, намагання захистити права й інтереси студентства.

Наприкінці 1989 р. у Києві розпочала діяльність нова студентська організація – Українська студентська спілка (УСС)¹⁰. У декларації Спілки було зазначено, що її ціль – це боротьба за права й інтереси студентства, забезпечення їх стипендією та місцями у гуртожитках, прийняття демократичних статутів вишів, допуск студентів до участі у вирішенні питань навчального процесу. УСС категорично відкидала марксистсько-ленінську ідеологію в стінах навчальних закладів, відстоювала дотримання прав українців, а також представників усіх етнічних меншин, навчатися рідною мовою. Важливо, що до складу УСС увійшли представники різних громадських формувань, погляди яких в інших сферах діяльності часто відрізнялися. Так, членами УСС були рухівці, снумівці, комсомольці, зелені тощо.

Особливий злет молодіжного руху студентів спостерігався у західних регіонах України. Один з його проявів – заснування наприкінці весни 1989 р. «Студентського братства» у Львові¹¹. Спочатку організація діяла на базі Львівського університету, проте швидко охопила інші виші міста та області. Програма Братства включала ряд вимог, зокрема: деідеологізацію навчального процесу; відродження традицій національної вищої школи; боротьбу з неправомірними діями адміністрацій вузів тощо.

Варто зазначити, що «Студентське братство» тісно співпрацювало з регіональною організацією Руху, ставши навіть його колективним членом. За декілька років членами Братства стали студенти не лише львівських вишів, але до його діяльності долучались і вихідці з інших міст України. Першою помітною акцією «Студентського братства» була організація страйку молоді на початку 1990 р. як

реакція небайдужих на арешт київських студентів. До цієї боротьби долучилися студенти з регіонів України. Братчики не тільки організували масові акції у столиці, але й підтримали страйкуючих у різних містах республіки, відрядивши членів організації на місця¹². Результат не був однозначним, але він продемонстрував, що серед молоді почали зростати нові лідери, принципи солідарності, єдності у боротьбі за свої права, співпраця у процесі досягнення програмних цілей «Студентського братства».

Втім, страйк продемонстрував і недоліки організації, що мали вплив на хід подій. Нескоординованість дій, за відсутності єдиного центру страйкуючих, дозволила великій кількості студентів скористатися можливістю спланувати вивільнений час у особистих інтересах. Так, частина молоді роз'їхалась по домівках, частина відпочивала у різноманітні способи, але всі вони залишили на площах своїх колег, які відстоювали спільну позицію. Разом з тим, незважаючи на негативні моменти, активна частина молодих людей зуміла гідно показати себе впродовж весняного страйку студентів та заявити, що в республіці є суспільно-політична сила, яка несе небезпеку для влади, адже може самотужки домагатися своїх інтересів, захищати свої права і, зрештою, досягати радикальних змін у соціально-політичній сфері життя суспільства.

Вже восени 1990 р. студіююча молодь підтвердила свій статус. Тоді йшла підготовка союзного договору, який повинен був реорганізувати СРСР. Політична ситуація в Україні загострилася. Студенти відчули сумніви парламенту щодо прийняття рішення на користь суверенної держави, і члени УСС та «Студентського братства» 2 жовтня 1990 р. розпочали акцію, яка не мала аналогів в історії України. Це був протест у вигляді політичного голодування в Києві на площі Жовтневої революції (нині майдан Незалежності). Так розпочалась відома Революція на граніті. Голодуючі висунули ряд вимог, які входили до компетенції Верховної Ради, серед яких: призначити нові вибори до Верховної Ради на багатопартійній основі; прийняти відставку Голови Ради Міністрів УРСР В.А. Масола; прийняти постанову про націоналізацію майна КПРС та ЛКСМУ; відмовитися від вимог центру щодо підписання союзного договору; прийняти рішення про повернення в Україну всіх громадян республіки, які відбувають військову службу за її межами¹³.

Кияни підтримували активістів і словом, і ділом, як свідчать відповідні телеграми та матеріальна допомога. Коли перших голодуючих забрали до лікарні, молодь відчула, що парламент не бажає йти назустріч, і перейшла до активних дій. Так, 10 жовтня 1990 р. вона заблокувала рух на головній вулиці республіки – Хрещатику, прове-

ла масовий мітинг на площі, де вже стояли намети протестуючих. Після натиску, відчуваючи пасивність парламенту, частина депутатського корпусу Верховної Ради прийняла рішення долучитися до молоді, ставши з ними пліч-о-пліч та розпочавши голодування. 13-15 жовтня відбувся ряд страйків у багатьох містах країни, що стало загальнонаціональною підтримкою студентів-революціонерів. Бачачи масову солідарність, страйкарі 15-16 жовтня провели акцію протесту біля будівлі Верховної Ради.

Занепокоївшись подібним загостренням ситуації, яка склалася в Києві, Верховна Рада 17 жовтня дала чи не першу відповідь на вимоги студентства. Розглянувши вимоги ініціаторів акцій і результати роботи узгоджувальної комісії, депутати прийняли постанову «Про розгляд вимог студентів, які проводять голодування в м. Києві з 2 жовтня 1990 р.»¹⁴, в якій гарантували їх виконання. Тож студенти припинили голодування 18 жовтня.

У своїй книзі «Покоління «оксамитової» революції» Олесь Доній, один із активістів перевороту на граніті, тоді – п'ятикурсник історичного факультету Київського університету і голова Української студентської спілки пише: «Студентське голодування стало символом народження нового суспільства. Саме жовтень 90-го, коли молодь виступила цілком самостійною політичною силою і досягла успіху, і став відправною точкою, а не абсолютно відірваний від реальності серпень 91-го чи збуджений грудень 91-го. Саме в жовтні 90-го прийшло усвідомлення, що «покоління 90-го» виступає окремою історично-соціальною групою»¹⁵.

Політичне голодування молоді стало однією з головних підвалин у майбутніх змаганнях за демократизацію політичної системи України, яка показала силу молоді, продемонструвала її прагнення радикально змінити застарілі устої суспільства. Півмісячний протест показав, що молоді люди не спостерігатимуть збоку, як прийматимуться важливі політичні рішення загальнонаціонального рівня. Молодіжний рух сприяв зростанню політичної свідомості та духу усіх верств населення, усіх поколінь. Підтримка мітингуючих впродовж Революції на граніті, що надходила у різному вигляді від різних людей, підтвердила солідарність народу з молоддю у відстоюванні національних інтересів та соціальних прав.

Різноманітні непорозуміння, що виникли між молодіжними лідерами, наштотували їх на думку, що вирішити цю проблему можна шляхом кооперації – створення єдиної студентської спілки. Тож наприкінці березня 1991 р. у Києві на спареному з'їзді Української студентської спілки і «Студентського братства» вирішили створити Союз українського студентства (СУС). Організація швидко зростала, з'явилися осередки у Вінниці, Черніго-

ві, Рівному, Луцьку, Одесі, інших містах України¹⁶. Попри позитивні моменти, які супроводжували зародження СУС, були й недоліки. Лідери СУС не могли поділити повноважень, що стало причиною внутрішнього протистояння. І вже влітку 1991 р., коли в країні відбувалися історичні зміни, студентство не ініціювало потужних акцій, не виступило з активною власною позицією.

До прогресу в розвитку українського молодіжного руху привела діяльність Народного Руху України після його заснування 1989 р.¹⁷ НРУ вів роботу серед молоді, яка бажала боротися проти командно-адміністративної системи, різних утисків та всього, що перешкоджало перебудові в Україні. Саме ці активісти сформували молодіжне крило Руху. Тоді ж зародилися нові політичні партії, кожна з яких розуміла важливість співпраці з молоддю і створювала власні групи для координації цього вектора роботи; розпочала діяльність Спілка незалежної української молоді (СНУМ)¹⁸, яка згодом стала однією з найвпливовіших молодіжних організацій, виділивши такі пріоритети: виховання молоді на традиціях українського національно-визвольного руху, боротьба за вихід України зі складу СРСР, демонтаж соціалістичної держави і капіталізація економіки, створення Української самостійної соборної держави.

Снумівці активно використовували різні форми протестів (демонстрації, мітинги, участь у страйках, політичні голодування, пікетування партійних та державних установ) для досягнення своїх цілей. Осередки організації діяли в столиці і у Львівській, Івано-Франківській, Тернопільській, Рівненській та Волинській областях. А в травні 1990 р. на одному зі з'їздів була оприлюднена інформація, за якою СНУМ об'єднав понад 1000 молодих людей з 18 областей¹⁹. Проте деякі моменти, з яких члени організації не змогли знайти консенсусу, призвели до розколу на помірковану та радикальну фракції.

Прибічники поміркованих вважали, що Україні варто починати перехід до ринкових відносин, виступали за суверенітет, підтримуючи зв'язки з федерацією. Більша – радикальна частина СНУМ була переконана, що лише негайний злам системи дозволить Україні стати дійсно незалежною. Так було створено дві організації – Українську націоналістичну спілку (УНС) та Спілку української молоді (СУМ) у Львові, Івано-Франківську і Києві²⁰. Конфлікт негативно вплинув на діяльність СНУМ, і частина молоді залишила її лави.

Процес перебудови в Україні підтримала і молодіжна організація ЛКСМУ (Ленінський комуністичний союз молоді України), виступаючи за реформи КПУ й уряду. Втім, комсомол уперше за часи існування зауважив, що опіка партії гальмує

діяльність організації, що останній потрібна самостійність. Так поступово між ЛКСМУ і Компартією склалися партнерські стосунки.

Далекоглядність лідерів комсомолу підштовхнула їх до прийняття рішень про реорганізацію. Почалися масові скорочення та зміни на всіх структурних рівнях. Недоліком цього процесу стало те, що в цей час на другий план відійшла сама діяльність, яка повинна об'єднувати молодь навколо організації. Таким чином, не маючи достатніх контактів з рядовими членами, верхівка ЛКСМУ йшла легшим шляхом, підтримуючи основні ідеї Комуністичної партії, а не пропонувала власні прогресивні конструктивні ідеї.

Втративши запал, але усвідомлюючи ситуацію, що склалась в Україні, лідери ЛКСМУ (Молодь за демократичний соціалізм) оголосили про припинення діяльності цієї організації і створення Спілки молодіжних організацій України, яка мала об'єднати зусилля діючих молодіжних організацій.

Майбутнє молодіжного руху, його ефективність у вирішенні проблем молоді залежали від спроб кооперації молодіжних формувань. Її першими проявами можна вважати світові конференції українських молодіжних організацій 1990 р. у польському місті Білий Бор і 1991 р. у Києві. Вони започаткували єднання молоді країни, а створена коаліція молодіжних організацій України, на ґрунті спільних інтересів, мала скоординувати дії молодих людей проти підписання союзного договору.

У 1991 р. молодіжний рух набув нових рис. Після проголошення незалежності деякі політики зніщували створення єдиної молодіжної організації, яка з опису нагадувала комсомольську структуру. Але на початку 1992 р. ряд молодіжних організацій виступив проти політики одержавлення молодіжних об'єднань, утворивши «Коаліцію недержавних незалежницьких молодіжних організацій»²¹. За кілька місяців (у липні) утворили Український національний комітет молодіжних організацій (УНКМО)²² – як наслідок пошуку варіантів єднання зусиль. Першочерговим завданням було залучення молоді до розбудови української держави через ряд різноманітних проектів.

На час створення УНКМО в Україні вже діяло 26 молодіжних та дитячих об'єднань, які мали статус всеукраїнських організацій, а претендували на цей статус ще майже 200 регіональних, обласних об'єднань молоді. Найбільше їх було зосереджено в містах Києві, Львові, Харкові та в Криму. У середині 90-х рр. кількість молодіжних організацій в Україні значно збільшилась. Тільки зареєстрованих у Мін'юсті України на кінець 1996 р. молодіжних об'єднань, які набули статусу всеукраїнських, було 41 і кілька сотень регіональних структур²³.

Кількість і якість молодіжних організацій, що були представлені на теренах України, не задовольняли молодь, проблеми якої з кожним роком зростали. Крім того, і пасивність молодих людей поглиблювалась. Про це засвідчили і соціологічні дослідження Інституту проблем молоді, проведені у жовтні 1995 р. Лише 5,3% опитаних юнаків і дівчат заявили про свою участь у роботі тих чи інших молодіжних об'єднань. З майже 10 мільйонів молодих людей віком від 16 до 29 років у молодіжних об'єднаннях перебувало лише 150 тис. юнаків та дівчат. Найбільшою серед молодіжних об'єднань була Морська молодіжна ліга, яка об'єднувала майже 60 тис. осіб, Українське дитячо-юнацьке товариство «Січ» – 15 тис. членів, Українська студентська спілка – 11 тис., українське молодіжне аерокосмічне об'єднання «Сузір'я» – 10 тис. Інші всеукраїнські організації нараховували по 2-3 тис. членів²⁴.

За перші роки незалежності молодіжний рух в Україні як важливий чинник управління суспільно-політичними справами зароджувався, розвивався, зміцнювався, позитивно впливав і на інші верстви населення. Але прагнення молоді до участі в суспільних справах у кінці 90-х рр. почало знижуватись²⁵.

Причинами цього можна вважати те, що в історії України відсутня дійсна практика участі різних категорій населення в управлінні державою, а радянська влада за довгі роки прищепила стереотип, за яким народ керувати не здатен. Ще одна причина – кардинальні зміни вимагали і відповідних зусиль. Утім, у новоутвореній країні не знайшлося достатньої кількості молоді, яка б по жертвувала особистим задля колективного. Варто також зважати й на те, що чиновницький апарат, залишаючись майже незмінним, пам'ятав акції жовтня 1990 р., а тому робив усе, аби не допустити подібних дій молоді.

Отже, молодіжний рух в умовах становлення незалежності України розвивався хвилеподібно – від прояву активності молоді на зламі 80-90-х рр., кількісного збільшення молодіжних об'єднань у середині 90-х рр. – до певного його затухання згодом. Поява проблем в економіці, погіршення життєвого рівня населення, політична напруга спровокували підвищення активності громадян, у т.ч. й молоді, які ще не раз у політичній історії сучасної України виступали єдиним фронтом за власні права й інтереси.

¹ Загальна декларація прав людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.media-yuryst.com/declaration_UN_human_rights.aspx.

² Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.

³ Сорока С.В. Неформальні молодіжні організації в Україні у 60-80-х роках ХХ століття / С.В. Сорока [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/politics/2002/22-9-23.pdf>.

⁴ Мельников Д.О. Молодіжний рух в Україні: етапи та проблеми розвитку (80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.) / Д.О. Мельников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11166.html>.

⁵ Закон України «Про об'єднання громадян» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2460-12>.

⁶ Декларація «Про загальні засади державної молодіжної політики в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2859-12>.

⁷ Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2998-12>.

⁸ Указ Президента України «Про Національну раду з питань молодіжної політики» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1129/95>.

⁹ Кизименко І.О. Молодіжний рух в Україні у вітчизняній історіографії (90-ті рр. ХХ ст.) / І.О. Кизименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/node/902>.

¹⁰ Веб-сайт Української студентської спілки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.yss.com.ua>.

¹¹ Веб-сайт Студентського Братства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sbl.org.ua/>.

¹² Мельников Д.О. Молодіжний рух в Україні: етапи та проблеми розвитку (80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.) / Д.О. Мельников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11166.html>.

¹³ Кулик В., Голобуцька Т., Голобуцький О. Акція студентського протесту в жовтні 1990 р. / В. Кулик, Т. Голобуцька, О. Голобуцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://glob.narod.ru/volchet.html>.

¹⁴ Постанова Верховної Ради УРСР «Про розгляд вимог студентів, які проводять голодування в м. Києві з 2 жовтня 1990 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/402-12>.

¹⁵ Доній О. Покоління оксамитової революції. (Як нам дожити до 2009 року?) / О. Доній. – К.: Смолоскип, 1999. – 24 с.

¹⁶ Мельников Д.О. Молодіжний рух в Україні: етапи та проблеми розвитку (80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.) / Д.О. Мельников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11166.html>.

¹⁷ Бойко О. Народний Рух України: від створення місцевих організаційних структур до установчого з'їзду / О. Бойко // Людина і політика. – 2001. – №3. – С. 3-12.

¹⁸ Веб-сайт Спілки української молоді [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cym.org.ua/>.

¹⁹ Стецько В. Історія Спілки Української Молоді / В. Стецько [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=4&ved=0CEkQFjAD&url=http%3A%2F%2Fnation.org.ua%2Ffiles%2FFile%2FBiblioteka%2Fhistory%2520sum.doc&ei=g91->

UceAPMaStAbb1YHACg&usg=AFQjCNFLaajzrVVA6I4cP8LIn-K7M5U_FQ.

²⁰ Там само.

²¹ Мельников Д.О. Молодіжний рух в Україні : етапи та проблеми розвитку (80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.) / Д.О. Мельников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11166.html>.

²² Хто є хто в молодіжній політиці. Український національний комітет молодіжних організацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.whoiswho.org.ua/2003/?pageId=87>.

²³ Кизименко І.О. Молодіжний рух в Україні у вітчизняній історіографії (90-ті рр. ХХ ст.) / І.О. Кизименко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/node/902>.

²⁴ Мельников Д.О. Молодіжний рух в Україні : етапи та проблеми розвитку (80-ті – 90-ті рр. ХХ ст.) / Д.О. Мельников [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-11166.html>.

²⁵ Українське суспільство 1994-2004: соціологічний моніторинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dif.org.ua/modules/pages/files/1337233376_1665.pdf.

УДК 327(4-11+4-191.2):061.1ЄС

© Ірина Бутирська
(Чернівці)

КРАЇНИ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В ПРОЦЕСІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті досліджено діяльність урядів та суспільств країн Центрально-Східної Європи у процесі європейської інтеграції. Виявлено фактори, які впливали на успішність розвитку цього процесу, та ті, які йому перешкоджали. Доведено, що результатом процесу повністю залежав від зусиль кожної окремої країни.

Ключові слова: країни Центрально-Східної Європи, європейська інтеграція, Європейський Союз, переговорний процес, регіоналізм.

И.Бутырская

Центральная и Восточная Европа в процессе европейской интеграции

В работе исследуется деятельность правительств и обществ Центральной и Восточной Европы в процессе европейской интеграции, факторы, которые повлияли на успех этого процесса и тех, которые ему мешали. Автор доказывает, что результатом процесса полностью зависит от усилий каждой страны.

Ключевые слова: Центральная и Восточная Европа, европейская интеграция, Европейский Союз, переговоры, регионализм.

I. Butyraska

Central and Eastern Europe in the European Integration Process

This paper investigates the activities of governments and societies of Central and Eastern Europe in the process of European integration, the factors that influenced the success of this process and those that hindered him. The author proved that the result of the process is completely dependent on the efforts of each country.

Keywords: Central and Eastern Europe, European integration, European Union, negotiations, regionalism.

Центрально-Східна Європа, перебуваючи впродовж кількох десятиліть повоєнного періоду в умовах соціалістичного табору, не брала участі в інтеграційних процесах, які розгорталися в Західній Європі. Рада Економічної Взаємодопомоги (РЕВ), в яку об'єдналися соціалістичні країни, не мала такого характеру, як організації, створені на Заході. Тож країни РЕВ на початку 1991 р. ухвалили рішення про її розпуск. Водночас вони висловили зацікавленість до інших форм міжнародної співпраці в Європі. Трансформації політичних систем посткомуністичних держав дозволили більшості з них приєднатися спочатку до Ради Європи, а потім і до Європейського Союзу. Втім, незважаючи на те, що понад двадцять років тривають трансформації, в ряді країн все ще не завершено інституційні зміни в їх політичній, економічній і безпековій політиці.

Вважаємо, що можна виокремити два напрями змін у зовнішній політиці країн ЦСЄ, які розпочалися вже з 90-х рр.: прагнення до членства у структурах, що існують на Заході (ЄС, НАТО), і закладення основ для тіснішої співпраці в регіоні. У першому випадку це – перспективи, пов'язані зі швидкістю змін в економіці та рівні розвитку, і насамперед ступінь зацікавленості самого Євросоюзу в поширенні інтеграції на цю частину Європи. Потенціал зростання регіональної інтеграції залежав від об'єктивних можливостей тісної співпраці та від переконання держав (урядів і суспільств) у необхідності таких дій. Саме тому організаційні варіанти цієї співпраці були різні.

Наголосимо, що ЦСЄ – неоднорідний регіон в економічному і політичному розвитку, попри це, впродовж кількох останніх десятиліть його держави тісно співпрацювали між собою. Вони різні за розмірами, чисельністю населення, економічним і військовим потенціалом, соціальною структурою, мають різні інтереси, прагнення і можливості політичного розвитку. Втім, важко було навіть уявити, що через декілька років після повалення старого режиму, вже з початку 90-х рр. більшість країн ЦСЄ заявить про бажання «повернутися» на-